

Віднійчук-Вірван Л. А.

ПЛАТІЖНІ СИСТЕМИ

Навчальний посібник

Видавництво “Магнолія 2006”
Львів

УДК 658.88

B52

Відтворення цієї книги або будь-якої її частини заборонено без письмової згоди видавництва. Будь-які спроби порушення авторських прав будуть переслідуватися у судовому порядку.

Рецензенти:

Мікловда В. П. – доктор економічних наук, професор Ужгородського Національного університету, декан економічного факультету, член-кореспондент Академії наук України.

Бунда В. В. – кандидат фізико-математичних наук, професор, проректор з наукової та навчально-методичної роботи Закарпатського державного університету.

Віднійчук-Вірван Л. А.

B52 Платіжні системи: Навчальний посібник. – Львів: “Магнолія 2006” – 190 с.

ISBN 966-8340-74-4

Навчальний посібник “Платіжні системи” складається із восьми розділів, у яких послідовно розглядаються питання теорії платіжної системи, дається концепція платіжної системи України, аналізуються технологічна інфраструктура вітчизняних і зарубіжних платіжних систем та питання електронних міжбанківських розрахунків в Україні, робиться прогноз стосовно подальшого розвитку платіжних систем в Україні.

Призначено для студентів вищих навчальних закладів, які спеціалізуються за фахом “фінанси і кредит”, “банківська справа”, “економіка”, “міжнародний бізнес”, “менеджмент”, “маркетинг”, “облік та аудит”, “міжнародні економічні відносини” та ін. Водночас дане видання може бути корисним як практичний посібник для кваліфікованих фахівців, які працюють у цих сферах.

УДК 658.88

ISBN 966-8340-74-4

Віднійчук-Вірван Л. А.
“Магнолія 2006”

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	6
ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ПРЕДМЕТ, МЕТОД І ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ ...	8
1.1. Предмет, метод і завдання дисципліни	8
1.2. Платіжні інструменти	10
1.3. Інструменти безготівкових розрахунків	15
<i>Основні терміни і поняття</i>	17
<i>Запитання і завдання для самоконтролю</i>	19
РОЗДІЛ 2. ЗАГАЛЬНА КОНЦЕПЦІЯ ПЛАТІЖНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	20
2.1. Система електронних платежів (СЕП) – основа платіжної системи України	20
2.2. Елементи платіжної системи України	21
2.3. Функціональні етапи платіжної системи	26
2.4. Основні вимоги до електронних платіжних систем	30
<i>Основні терміни і поняття</i>	34
<i>Запитання і завдання для самоконтролю</i>	36
РОЗДІЛ 3. ТЕХНОЛОГІЧНА ІНФРАСТРУКТУРА ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ	37
3.1. Класифікація платіжних систем	37
3.2. Система електронних платежів Національного банку України (НБУ) та її функції	44
3.3. Технологічна інфраструктура платіжної системи України	45
<i>Основні терміни і поняття</i>	52
<i>Запитання і завдання для самоконтролю</i>	53
РОЗДІЛ 4. БЕЗПЕКА ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ	55
4.1. Основні поняття інформаційної безпеки	55
4.2. Основні етапи створення електронної системи захисту інформаційно-платіжних систем	58
4.3. Основні типи загроз для платіжних систем	60
4.4. Здійснення політики безпеки електронної платіжної системи	62

4.5. Правила організації захисту банківських документів в установах, включених до інформаційно-обчислювальної мережі НБУ	65
4.6. Криптографічний захист інформації і системи розподілу ключів	67
4.7. Адміністративні, правові та морально-етичні аспекти системи захисту	70
<i>Основні терміни і поняття</i>	<i>71</i>
<i>Запитання і завдання для самоконтролю</i>	<i>73</i>
РОЗДІЛ 5. ЗАРУБІЖНІ ПЛАТІЖНІ СИСТЕМИ	75
5.1. Міжнародна платіжна система SWIFT	75
5.2. TARGET – трансєвропейська телекомунікаційна автоматизована система платежів	90
5.3. Розрахунки у євро міжнародними платіжними системами	99
5.4. Міжнародна карткова платіжна система TOPAZ	101
5.5. Глобальна інформаційна система Internet	102
5.6. Європейська міжнародна асоціація (ЄМА)	103
<i>Основні терміни і поняття</i>	<i>106</i>
<i>Запитання і завдання для самоконтролю</i>	<i>108</i>
РОЗДІЛ 6. ЕЛЕКТРОННІ МІЖБАНКІВСЬКІ РОЗРАХУНКИ В УКРАЇНІ	110
6.1. Особливості електронних платіжних (розрахункових) документів. Потоки платіжних документів в Україні	110
6.2. Обробка та відправлення електронних платежів у режимі реального часу	114
6.3. Удосконалення СЕП НБУ з метою підвищення продуктивності та безпеки платежів	115
<i>Основні терміни і поняття</i>	<i>117</i>
<i>Запитання і завдання для самоконтролю</i>	<i>117</i>
РОЗДІЛ 7. СИСТЕМИ МАСОВИХ ЕЛЕКТРОННИХ ПЛАТЕЖІВ ТА ЇХ РОЗБУДОВА В УКРАЇНІ	119
7.1. Всезагальна інтернаціоналізація міжнародних розрахунків та електронного грошового обігу	119
7.2. Проблеми та перспективи електронного грошового обігу ..	122

Зміст

7.3. Системи масових електронних платежів та їх розбудова в Україні	127
7.4. Платіжні інструменти, що забезпечують електронні платежі. Види банківських платіжних карток	131
<i>Основні терміни і поняття</i>	<i>139</i>
<i>Запитання і завдання для самоконтролю</i>	<i>141</i>
РОЗДІЛ 8. ВПРОВАДЖЕННЯ І РОЗВИТОК ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ В УКРАЇНІ	142
8.1. Впровадження нових сучасних платіжних систем, технологій платежів та платіжних інструментів у сферу безготівкових міжнародних розрахунків в Україні	142
8.2. Основні характерні риси та завдання нової платіжної системи України	149
8.3. Розвиток платіжних систем в Україні	151
<i>Основні терміни і поняття</i>	<i>156</i>
<i>Запитання і завдання для самоконтролю</i>	<i>157</i>
ДОВІДКОВА ІНФОРМАЦІЯ	159
<i>Додаток 1. Валюти країн світу</i>	<i>160</i>
<i>Додаток 2. Класифікатор іноземних валют</i>	<i>168</i>
<i>Додаток 3. Загальноприйняті скорочення, що вживаються при експортно-імпортних операціях</i>	<i>171</i>
<i>Додаток 4. Перелік кодів валют</i>	<i>174</i>
<i>Додаток 5. Перелік кодів країн</i>	<i>180</i>
ВИКОРИСТАНА ТА РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	188

ПЕРЕДМОВА

Кінець XX ст. – початок XXI ст. наглядно ілюструє, що законом Всесвіту є прогрес, еволюція і постійна зміна технологій.

Загальні тенденції розвитку світу зображаються тією чи іншою цивілізаційною епохою. Сучасний світ переживає розквіт постіндустріалізму.

Світове господарство іде на зустріч новим вимогам часу. Нові процеси, що відбуваються останнім часом у світовому господарстві, особливо виразно проявляються у фінансово-банківському секторі та інформаційному зокрема.

Передусім йдеться про те, що фінансові сегменти, які раніше чітко відокремлювались (фінансові ринки, банківська справа, портфельне інвестування, платіжні системи), дедалі більше інтегруються внаслідок уведення нових фінансових інструментів, інноваційної фінансової техніки та багатонаціонального, багатодисциплінарного підходу до прийняття рішень із питань фінансового управління, платіжних та інформаційних систем.

Платіжні та інформаційні системи в новому цивілізованому економічному просторі, включення національних економік у глобальну світову систему платежів та господарських зв'язків – усе це є просуванням до органічного сплетення національних і міжнародних платіжних систем.

Автоматичне виконання трудомістких платіжних процедур зменшує витрати на надання платіжних послуг, забезпечує своєчасність та надійність передачі платіжної інформації, що мінімізує витрати часу і ресурсів на виконання платежів. Розвиток національної платіжної системи України повинен орієнтуватися на скорочення валових витрат праці і капіталу, надійність, ефективність, безпеку та конфіденційність платежів.

Сучасні платіжні системи потребують вирішення найбільш серйозних проблем для вдосконалення діючих систем міжнародних розрахунків. Це дасть змогу Україні покращити показники економічного зростання.

ВСТУП

На сучасному етапі термін “платіжні системи” все частіше вживається не лише фахівцями фінансово-банківської сфери, але й у широкому колі міжнародного бізнесу в усьому світі. Без цього практично неможливо вести мову про міжнародний бізнес, банківський бізнес зокрема та про події у фінансовому світі.

Дана книга висвітлює процес реформування платіжної системи України, який обумовлений нагальними потребами української економіки на етапі переходу до нових засад господарювання. Створення однієї з найдосконаліших у світі на даний час української системи електронних міжбанківських розрахунків дозволяє систематизувати, поглибити, конкретизувати, удосконалити сучасне розуміння класичної теорії внутрішніх розрахунків і запровадити досягнення світового досвіду у сфері здійснення платежів.

На погляд автора, написання книги “Платіжні системи” для широкого вивчення студентами відповідної дисципліни є вкрай необхідним та актуальним, тим паче, що не лише в Україні, а й у більшості країн світу сучасна фахова література з проблем платіжної системи є відсутньою.

Дана книга може бути корисною та цікавою для суб’єктів міжнародного бізнесу, працівників банківських та фінансових установ, студентів економічних, міжнародних та фінансових навчальних закладів, усіх фахівців, інтереси яких охоплюють порушені питання.

У книзі висвітлено теорію платіжних систем, платіжних інструментів, загальні вимоги до платіжних систем та їх класифікацію. Розкрито основні елементи платіжних систем та організації розрахунків, системи захисту інформації, безпеки платежів як якісних, надійних, високоефективних засобів, які задовольняють потреби учасників платіжних систем у швидкому, безпечному та цілодобовому переказі грошових коштів, що є необхідною умовою успішного розвитку економіки України. Подано огляд провідних зарубіжних платіжних систем електронних платежів (СЕП), які забезпечать ефективну життєдіяльність банківської системи України та розвиток бізнесу в цілому, в тому числі міжнародного бізнесу.

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

Віднійчук-Вірван Любов Антонівна

ПЛАТІЖНІ СИСТЕМИ

Навчальний посібник

Керівник видавничого проекту В. М. Піча

Формат 60×84/16. Папір офсетний. Гарнітура Тип Таймс.

Умовн. друк. арк. 9,32.

ПП “Магнолія 2006”

а/с 431, м. Львів-53, 79053, Україна.

Тел. +380503701957; E-mail: magnol06@ukr.net

Свідоцтво про внесення суб’єкта видавничої справи до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції:

серія ДК № 2534 від 21.06.2006 року,

видане Державним комітетом телебачення і радіомовлення України

Віддруковано у друкарні видавництва “Магнолія 2006”